

MURTAZA TRABZONÎ VE ESERLERİ

Süleyman GÜR*

Hayatı

Müellifin hayatı hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Ona dair bilinenler yazmış olduğu eserden hareketle öğrenilebilmiştir. Eserinin baş kısmında kendisinden “Anadolu kuzâtı eşrafından Trabzonî Murtazâ Efendi” şeklinde bahsedildiğine göre aslen Trabzonlu olduğu ve kadılık yaptığı anlaşılmaktadır. Bir beyti açıklarken 1707 senesinde vefat eden II. Mustafa devri sadrazamlarından Ramî Mehmed Paşa'nın adını “merhum” diye anması ve Paşa'nın kendisiyle sohbet ettiğini söylemesi, Trabzonî'nin on sekizinci asrın ilk yarısında hayatta olduğunu gösteren önemli bir ipucudur. Ayrıca eserinde on yedinci yüzyıl Urfî şarihlerinden biri olan Neşâtî'den “merhum” diye bahsetmesi onun on sekizinci asırda yaşamış olduğu fikrini güçlendirmektedir. Bu bilgilere ilave olarak yine eserinden Ramî Paşa isimli bir sadrazamın yanında bulunduğu anlaşılmaması, diğer şarihlerin eserlerini Yârân-ı İstanbul mecmualarında gördüğünü söylemesi, Trabzonî'nin İstanbul veya çevresinde yaşamış olabileceğini akla getirmektedir.¹

Eseri

Şerh-i Kasâid-i Örfî/Urfî

Eserin 151 varaklık bir nüshası İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları, Bel_Yz_K.000430/01 demirbaş numarasında bulunmaktadır. Eser, Cemâleddin Muhammed Örfî Şîrâzî'nin (ö. 999/1591) Farsça olan kasideleri üzerine Osmanlıca olarak yapılmış bir şerhtir. Müellif ve eser adı serlevhada geçen “Anadolu kuzâtı eşrafından Trabzonî Murtazâ Efendi merhumun Kasâid-i Örfî'ye şerhidir.” ifadesinden alınmıştır. Telif tarihi ve istinsah kaydı yoktur. Nüsha tamdır, çok temizdir ve iyi korunmuştur.

Muhtevası

Murtaza Efendi bu eserde, Urfî-i Şîrâzî'nin çoğunluğu na't olan 14 kasidesini şerh etmiştir. Bu kasidelerin beyit sayısı toplamda 857'dir. Trabzonî kasideleri şerh ederken, her beytin Türkçe anlamını vermiş ve beyitleri nesre çevirmiştir. Özellikle Farsça beyitlerin Türkçedeki anlamlarını tam olarak vermeye özen göstermiştir. Buna ilave olarak bazı beyitleri açıkladıktan sonra çeşitli yorumlar yapmış, gramer özelliklerinden bahsetmiş, lügavî izahlarda bulunmuş, yeri geldikçe deyimler kullanmış, ayet ve hadislerden iktibasta bulunmuş, farklı nüshaları karşılaştırmış, değişik kaynaklara başvurarak yaptığı açıklamaları takviye etmiştir. Öte yandan zaman zaman diğer şarihlerin verdiği bazı anlamları beğenmediğini de ifade ederek onları tenkit etmiştir. Hatta tenkitlerinde oldukça iddialı olduğu bile söylenebilir. Zira Neşâtî ve Nazîrî'nin (ö. 1622) Urfî kasideleri üzerindeki bazı yorumlarını gereksiz ve anlamsız bulmuş ve bu tip şarihler yüzünden Urfî'nin şanına gölge düştüğünü belirtmiştir. “Beyt-i mezkûra Zurefâ-yı zamâne haylî tekellüfe düşüp derdmend ʿUrfîyi kimi tekfir ü kimi techil itmişler. Bî-çâre ʿUrfînüñ fazl u kemâlin bilmedüklerindendir... Bu beyt eşkel-i müşkilâtından ʿadd olunmağla Neşâşî ve Nazîrî

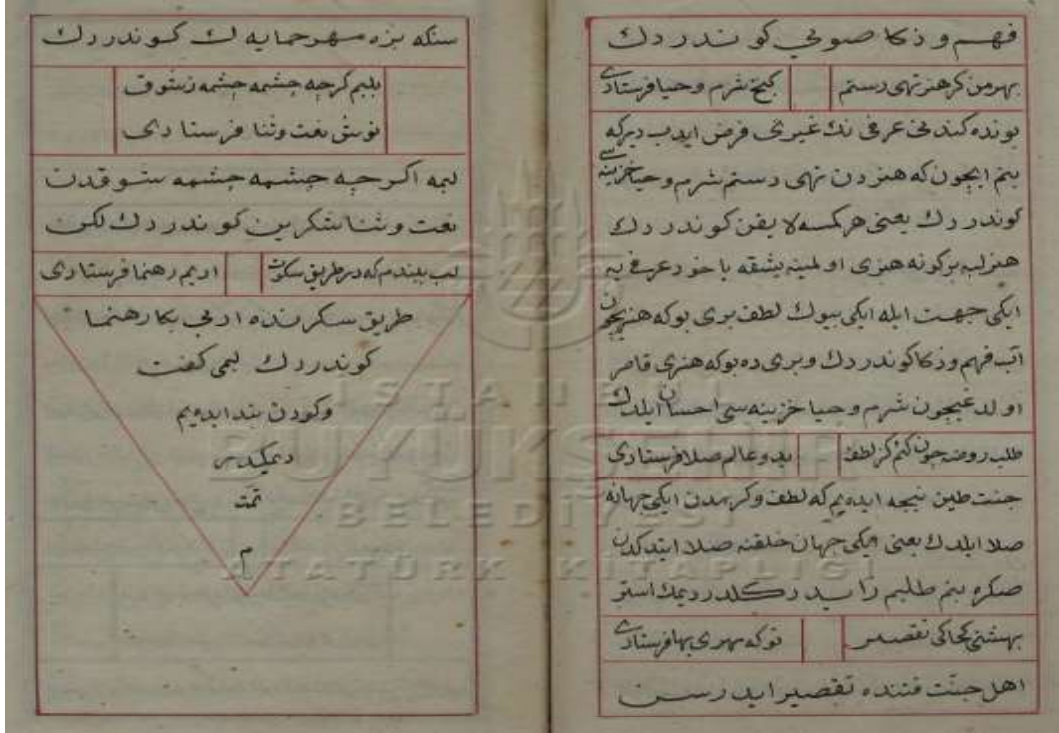
* Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir Ana Bilim Dalı, suleymangur@trabzon.edu.tr

¹ Murtaza Trabzonî, *Şerh-i Kasâid-i Urfî*, Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi 812, 1b-133a; Ozan Yılmaz, “Şiraz'dan Trabzon'a Bir Kültür Köprüsü: Murtazâ Trabzonî ve Urfî Şerhleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları* 187 (2010): 139-158; Mehmet Âkif Gözütok, “Türk Edebiyatında Urfî-i Şîrâzî Şerhleri”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 19 (2017): 77-122.

mergûm ʿāzīm tekellüflere düşüp şifā-yı şadr virür bir ma nāya muvaffak olamaduklarıdır.” şeklindeki açıklamaları bu tutumuna örnek olarak gösterilebilir.²

Resim 1: Eserin ilk iki sayfası (İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları, Bel_Yz_K.000430/01)

Resim 2: Eserin son iki sayfası (İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları, Bel_Yz_K.000430/01)

² Yılmaz, "Murtaş Trabzonlu ve Urfi Şerhleri", 139-158; Ozan Yılmaz, *Urfi'nin Kasidelerine Yapılan Türkçe Şerhler* (Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi SBE, 2004).

Kaynakça

- Gözitok, Mehmet Âkif. “Türk Edebiyatında Urfî-i Şîrâzî Şerhleri.” *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 19 (2017): 77-122.
- Murtaza Trabzonî. *Şerh-i Kasâid-i Urfî*. İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları, Bel_Yz_K.000430/01.
- Yılmaz, Ozan. *Urfî'nin Kasidelerine Yapılan Türkçe Şerhler*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi SBE, 2004.
- Yılmaz, Ozan. “Şîraz’dan Trabzon’a Bir Kültür Köprüsü: Murtazâ Trabzonî ve Urfî Şerhleri.” *Türk Dünyası Araştırmaları* 187 (2010): 139-158.

